

Διδακτική πρόταση

της Σχολικής Συμβούλου κλ. ΠΕ02 Κωνσταντίνας Χρυσικοπούλου

Διδακτικό αντικείμενο: Λογοτεχνία Α΄ Λυκείου

Τίτλος διδακτικής ενότητας: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

Ενδεικτικός διδακτικός χρόνος: 20-24 ώρες

Μεθοδολογική προσέγγιση: έμφαση στην ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και στη μέθοδο project

Α΄ Φάση: *Πριν από την ανάγνωση*¹

(Ενδεικτικός απαιτούμενος χρόνος: 3-4 διδακτικές ώρες)

Στόχοι:

- Δημιουργία ερεθισμάτων, ώστε να κινηθεί η περιέργεια και το ενδιαφέρον για τη φάση της ανάγνωσης
- Εξοικείωση με το θέμα της διδακτικής ενότητας, με σχετικές έννοιες και πτυχές
- Συνειδητοποίηση της ποικιλίας των κειμένων που έχουν ως αντικείμενο το θέμα των φύλων
- Κατανόηση της ιστορικότητας του θέματος

Σύντομη περιγραφή: Στη φάση αυτή οι μαθητές εισάγονται στο θέμα της διδακτικής ενότητας. Χρησιμοποιούνται σχετικά κείμενα, κατά προτίμηση μη λογοτεχνικά, τα οποία διαβάζονται μέσα στην τάξη και δίνουν αφορμή για συζήτηση και

¹ Σύμφωνα με το αριθ. 124676/Γ2/1-11-2011 έγγραφο οδηγιών του Υπουργείου Παιδείας για τη διδασκαλία της **Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας** της **Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου** και με το αριθ. 360/Γ2/3-1-2012 έγγραφο οδηγιών του Υπουργείου Παιδείας για τη διδασκαλία της **Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας** της **Α΄ τάξης Επαγγελματικού Λυκείου**: [...] *Η φάση αυτή είναι πολύ σημαντική, καθώς «χτίζει τις γέφυρες» μεταξύ των κειμένων και των μαθητών μας.* [...]

δραστηριότητες, προκειμένου να κατανοηθεί το θέμα και να καταστεί δυνατή η περαιτέρω προσέγγισή του μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα της Β΄ φάσης.

ΚΕΙΜΕΝΑ

Απόσπασμα από την ομιλία της Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου στο *Σύνδεσμο για τα δικαιώματα της γυναίκας* στις 24-1-2000, με θέμα: «Η απελευθέρωση της γυναίκας. Απολογισμός μιας εκατονταετίας»

Και τώρα θα θίξω το καταληκτικό σημείο της ομιλίας μου. Τί κερδίσαμε και τί χάσαμε σ' αυτό τον αιώνα οι γυναίκες; Είναι πολλοί που λένε ότι περισσότερα χάσαμε. Άλλοι λένε ότι περισσότερα κερδίσαμε. Άλλοι λένε ότι δεν χάσαμε ουσιαστικά τίποτα. Η γνώμη μου είναι η εξής: Δεν υπάρχει καμμία αμφιβολία ότι κερδίσαμε πάρα πολλά. Αν με ρωτάτε εμένα, τα δύο μεγαλύτερα κοινωνικά επιτεύγματα του αιώνα που λήγει είναι η απελευθέρωση της γυναίκας στον κόσμο και η κατάργηση της αποικιοκρατίας. Αυτά τα δύο είναι τα μεγαλύτερα. Ούτε ότι πήγαμε στα άστρα, ούτε ότι δημιουργήσαμε τη Ντόλυ. Αυτά είναι επιτεύγματα επιστημονικά και τεχνολογικά, τα οποία, αν θα βγούνε σε καλό ή σε κακό για τους ανθρώπους, αν θα τους καταστήσουν πιο ευτυχείς ή πιο δυστυχείς, θα το δείξει το μέλλον. Αλλά τα δύο επιτεύγματα που εγώ θεωρώ ως τα σημαντικότερα είναι βέβαιο ότι ελάττωσαν τη δυστυχία τεραστίου αριθμού ανθρώπων στον κόσμο. Όλων των ανθρώπων που ζούσαν στις αποικίες και του μισού πληθυσμού της γης, των γυναικών.

Άλλοτε, ενώ οι άνδρες είχαν τεράστια ποικιλία επαγγελμάτων να διαλέξουν, η γυναίκα έπρεπε να είναι νοικοκυρά και να μεγαλώνει παιδιά. Αυτές ήταν οι δραστηριότητές της. Τα αντίστοιχα επαγγέλματά της, αν “ο μη γένοιτο” αναγκαζόταν να εργασθεί, ήταν υπηρέτρια ή δασκάλα. Και, βεβαίως, πόρνη για τη σεξουαλική εξυπηρέτηση του άνδρα. Αν είχε άλλες ικανότητες, θάβονταν κατά κανόνα.

Ένα άλλο κέρδος είναι ότι σήμερα η γυναίκα έχει πολύ περισσότερη ελευθερία στη ρύθμιση της ζωής της. Αποφασίζει η ίδια το γάμο της, το επάγγελμά της, την απασχόλησή της, τη χρήση της σεξουαλικής ελευθερίας της, της αναπαραγωγικής ελευθερίας της (δηλαδή αποφασίζει πόσα παιδιά θέλει να κάνει και πότε). Έχει το δικαίωμα, επί πλέον, της ρύθμισης, μαζί με τον τυχόν σύζυγο, των σχετικών με την οικογένεια και τα παιδιά. Διότι το νέο οικογενειακό δίκαιο της επιτρέπει όχι πλέον να είναι εκτελέστρια των αποφάσεων του άνδρα, όπως ήτανε μέχρι το 1983, αλλά να συναποφασίζει με το σύζυγο.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

από την Πόλυ Μηλιώρη

Δικαίωμα στην προσωπικότητα

Και ξαφνικά όλοι και όλες έμαθαν για τις γυναίκες στο Αφγανιστάν. Είναι λυπηρό που χρειάστηκε εκατόμβη θυμάτων στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης μα και στη συνέχεια στο έδαφος της Ασιατικής χώρας, προκειμένου να σηκωθεί η μπούργκα από ένα έγκλημα διαρκείας. Λυπηρό αλλά φαίνεται, απαραίτητο. Σήμερα, τρεις μήνες μετά από τη σημαδιακή ημερομηνία της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, μπορούμε – και πρέπει, νομίζω – να ξεκαθαρίσουμε με κάποια νηφαλιότητα πολλά από τα ζητήματα που τέθηκαν στις συζητήσεις μας, είτε με φίλους και φίλες σε ιδιωτικό χώρο είτε στις απανωτές δημόσιες συζητήσεις στα media. Γιατί ασφαλώς και ήταν εκνευριστικό ν' ακούμε τους άσχετους ως τότε συμπατριώτες μας να υπερθεματίζουν σε αγανάκτηση για τους Ταλιμπάν, όταν επί χρόνια κάποιες και κάποιιοι από μας υπογράφαμε διαμαρτυρίες, οργανώναμε ομιλίες και χαρακτηριζόμασταν από αφέλεις μέχρι γραφικές και γραφικοί. Ασφαλώς και ήταν εκνευριστική επίσης η παρόμοια με τη δική μου διαμαρτυρία – «τώρα το θυμηθήκατε;» – των δημοσιογράφων προς τους καλεσμένους τους: Πολύ σωστά κάποιες γυναίκες απάντησαν «μεείς φωνάζαμε, αλλά εσείς κωφεύατε».

Σε αυτά τα εκνευριστικά υπήρξε βέβαια το αντίβαρα του «επιτέλους». Του «κάλλιο αργά παρά ποτέ». Και το αίσθημα ότι όλοι κι όλες αρχίσαμε να μιλάμε την ίδια γλώσσα.

Τη μιλάμε όμως; Προς αυτή την κατεύθυνση, της συνεννόησης, σκοπεύουν οι μικρές παρατηρήσεις μου.

Πρέπει, νομίζω, να γίνει σαφές ότι το πρόβλημα αυτών των γυναικών δεν ήταν – και μάλλον δεν είναι και τώρα – εντοπισμένο στο σκεπασμένο πρόσωπο. Η πραγματικότητα τους ήταν ασύλληπτη από τον κοινό νου: δεν είχαν δικαίωμα να εργαστούν, να πάνε σχολείο, να βγουν καν από το σπίτι ασυνόδευτες από ανδρικό μέλος της οικογένειάς τους – από τον δεσμοφύλακά τους δηλαδή. ΔΕΝ ΕΙΧΑΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΕ ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ. Απαγορευόταν να φοράν τακούνια, όχι για να μην είναι κοκέτες, όπως πολλές από τις δυτικές γυναίκες φαντάζονται και φρίττουν, αλλά για να ΜΗΝ ΕΝΟΧΛΟΥΝ με θόρυβο.

Μόνο που τα έγγραφα αυτά τα λίγα, μου ανέβηκε ξανά το αίμα στο κεφάλι. Θέλω να διατηρηθώ νηφάλια, αλλά δεν αντέχω να μην ξαναπώ σε όλους και σε όλες: μα και στους διεθνείς οργανισμούς: μα και στις εθνικές κυβερνήσεις: Γιατί δεν κάνατε κάτι

για τα ανθρώπινα δικαιώματα όλα αυτά τα χρόνια; Μήπως γιατί βαθιά-βαθιά στη συνείδησής σας οι γυναίκες δεν είναι όσο άνθρωποι είναι οι άντρες; Έχω στ' αυτιά μου ακόμα, και δε μπορώ να το ξεχάσω, τον τάχα αστείμω ενός κυρίου σε μια από τις «πολιτισμένες» συναναστροφές μου, όπου φυσικά κουβεντιάζοταν η αγριότητα των Ταλιμπάν: «Δεν μιλώ για τις γυναίκες, σ' αυτές καλά κάνουνε, τους χρειάζεται». Δεν αντέχω αυτά τ' αστεία. Αλλά είπαμε: Νηφαλιότητα.

Το πρόβλημα λοιπόν δεν ήταν η μπούργκα ως αξεσουάρ – αν έτσι θέλουν ή μπορούν να το βλέπουν κάποιοι. Η μπούργκα είναι σύμβολο. Είναι η επιτομή των περιορισμών. Είναι το μετακινούμενο μαζί με το σώμα κάγκελο της σκλαβιάς. Είναι η εξαφάνιση του ΠΡΟΣΩΠΟΥ. Το να βλέπουμε τη μπούργκα ως μια απαγόρευση μόνο στη σεξουαλικότητα – κι αυτό συμβαίνει συχνά στα «δυτικά» μυαλά μας – το να την βλέπουμε από τη μεριά κάποιων αντρών ως απαγόρευση δική τους να χαίρονται την ομορφιά μας είναι, πιστεύω, συνενοχή. Πρέπει να γίνει σαφές ότι το πρόσωπο είναι το δικαίωμά μας να αναγνωριζόμαστε. Που θα πει: Να υπάρχουμε.

(Από το περιοδικό «Ο Αγώνας της Γυναίκας», 2001)

**Αποσπάσματα από το βιβλίο *Γυναίκες και γάμος στην Κέρκυρα (1600-1864)*,
Σπυρίδωνος Γ. Πλουμίδα, σ. 145, 147**

*Η μελέτη της ιστορίας των Κερκυραίων γυναικών αναδεικνύει συνέχειες και κανονικότητες που διατηρήθηκαν σχεδόν ακέραιες στη διάρκεια τουλάχιστον τριών αιώνων. Η σχέση ισχύος ανάμεσα στα δύο φύλα παρέμεινε αμετάβλητη [...] μέχρι τουλάχιστον τη δεκαετία του 1850. Ακόμη και στη διάρκεια του «μακρού» 19ου αιώνα (αλλά και του 20ού, μέχρι το 1914) η βελτίωση της θέσης της γυναίκας ήταν οριακή και πάντοτε μέσα στο πλαίσιο της ανδρικής πρωτοκαθεδρίας και (αντίστροφα) της γυναικείας ευπειθείας και υποταγής. [...] Ο αποκλεισμός των γυναικών από τη δημόσια σφαίρα τεκμηριώνεται πρωτίστως από την αποσιώπησή τους στις διοικητικές απογραφές πληθυσμού πριν το 1781. Ως οι πλέον δυσβάστακτοι νομικοί κανόνες για το θήλυ φύλο πρέπει να αναγνωριστούν η πατρική (και ευρύτερα η γονική) εξουσία επί της κόρης και η ποινικοποίηση κάθε προγαμιαίας και (ευρύτερα) εξώγαμης σεξουαλικής πράξης. Η «δυναστική» επιλογή γαμήλιου συντρόφου αποτελούσε τον συνδετικό κρίκο για την επιβολή του δεύτερου ζυγού, της *potestà* του συζύγου. Η παρέκκλιση από τις πατρικές (και εν συνεχεία τις συζυγικές) επιταγές και η παραβίαση του κώδικα σεξουαλικής ηθικής ισοδυναμούσε με εξοστρακισμό από το εκκλησιαστικό ποίμνιο και κατ' επέκταση την (με μεταφυσικούς όρους σκεπτόμενη) κοινωνία της υπό εξέταση περιόδου. [...] Ο ζυγός των νομικών καταναγκασμών και των σεξιστικών νοοτροπιών της κοινωνίας μπορούσε να αποτιναχθεί περιστασιακά, μόνο εφόσον η γυναίκα έχαιρε της προστασίας ενός ισχυρού, τιτλούχου και ευγενικής καταγωγής άνδρα. [...] Η περίπτωση των γυναικών της Κέρκυρας δεν αποτελεί, ασφαλώς, την εξαίρεση στον γεωγραφικό της περίγυρο, αλλά μάλλον τον κανόνα. Αναλογίες διαπιστώνονται με τις υπόλοιπες βενετοκρατούμενες και οθωμανοκρατούμενες ελληνικές χώρες, με την Ιταλική χερσόνησο αλλά και ευρύτερα με χώρες της λεκάνης της Μεσογείου. [...]*

Κωστή Παλαμά, από τα *Σατιρικά γυμνάσματα*

«Γυναίκα»

Γυναίκα, αν θες αντρίκεια να δουλέψεις

για τον ξεσκλαβωμό σου, δε σε φτάνει

να κάψεις, να σκορπίσεις, να ξοδέψεις

το χρυσάφι, τη σμύρνα, το λιβάνι
στο νέο βωμό. Μέσα σου πρώτα κάψε
το τριπλό ξόανο που τους δούλους κάνει,

Συνήθεια, Κέρδος, Πρόληψη. Και σκάψε,
και του παλιού καιρού τα παραμύθια,
κι ας είν' όμορφα, μια για πάντα θάψε.

Α! τα μεστά καμαρωτά σου στήθια
βραχνάς τα πνίγει, πνίχ' τον, πολεμίστρα
για την Αγάπη και για την Αλήθεια.

Πάντα μαζί σου κ' η Ομορφιά η μεθύστρα.

**Απόσπασμα από γράμμα του Άγγελου Σικελιανού στην Άννα Σικελιανού,
Αθήνα, 2 Ιουλίου 1939**

[...] Α, πώς δουλεύει μέρα - νύχτα μέσα μου, στο σώμα μου όλο, από τα νύχια στην κορφή, αυτή η αδιάκοπη αναζήτηση του νου μου για το νου Σου, των ματιών μου για τα μάτια Σου, της πνοής μου για την πνοή Σου, των ριζών μου για τις ρίζες Σου. Ούτε δευτερόλεπτο δεν σταματά η αδιάκοπη, η ακοίμητη αίσθησή της. Και μήτ' έχω μέσα μου άλλη αίσθηση ζωής! Να Σε ζητώ μ' όλες τις ίνες μου όλες τις στιγμές, να κολυμπάω αντίστροφα στο ρέμα της απόστασης για να Σε 'γγίζω. Αυτή είναι τώρα η φοβερή, η ακοίμητη, η απόλυτη ζωή μου. Και θα τη ζήσω, όσο που ρίζες, κλώνοι και κορμός θα γίνουν αιώνια Ένα κι η πνοή του Σύμπαντος στα φρένα μας μια μόνη Μουσική. [...]

Προτεινόμενη δραστηριότητα:

Οι μαθητές διατυπώνουν σε προφορικό ή γραπτό λόγο την αναγνωστική τους εμπειρία σχετικά με τη θέση της γυναίκας. Με αυτό τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να εκφραστούν πάνω στο θέμα και στους διδάσκοντες να εξακριβώσουν το επίπεδο γνώσεων της τάξης, ώστε να καθορίσουν τη διδακτική τακτική τους στις επόμενες φάσεις.

Β΄ Φάση: Ανάγνωση - Παρουσίαση²

(Ενδεικτικός απαιτούμενος χρόνος: 12-14 διδακτικές ώρες)

Στόχοι:

- Αναγνώριση των πολιτισμικών στοιχείων των κειμένων και προσδιορισμός της ιστορικότητάς τους
- Συνειδητοποίηση της ιστορικότητας των κειμένων
- Συνειδητοποίηση της σχετικότητας και της πολλαπλότητας των ερμηνειών των λογοτεχνικών κειμένων
- Ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας και διαμόρφωση προσωπικής άποψης για τα κείμενα
- Αναγνώριση εκείνων των χαρακτηριστικών των κειμένων που τα εντάσσουν σε συγκεκριμένο είδος, περίοδο, σχολή, γενιά, κίνημα, ρεύμα

Σύντομη περιγραφή: η τάξη χωρίζεται σε ομάδες μαθητών (4-5 ατόμων) και κάθε ομάδα επιλέγει ένα από τα προτεινόμενα επιμέρους θέματα, που αντιστοιχούν σε συγκεκριμένα κείμενα, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητές της. Στην κάθε ομάδα δίνονται εργασίες, τις οποίες επεξεργάζονται από κοινού οι μαθητές, και όταν τελειώσουν παρουσιάζουν στην τάξη τα κείμενα και τις εργασίες τους.

² Σύμφωνα με τις προαναφερόμενες οδηγίες σε αυτή τη φάση [...] οι μαθητές διαβάζουν μεγαλύτερα κείμενα (συστάδες ποιημάτων, διηγήματα, κεφάλαια από μυθιστορήματα και στο τέλος ολόκληρα βιβλία) στο σχολείο αλλά και στο σπίτι. [...] Επίσης, τονίζεται ότι [...] έχει μεγάλη σημασία το σχολείο να ζητά από τους μαθητές να διαβάζουν λογοτεχνικά κείμενα στο σπίτι. [...]

Προτεινόμενα επιμέρους θέματα (υποθέματα):

- 1. Οικογενειακές σχέσεις: 1^η ομάδα**
- 2. Πατριαρχική οικογένεια: 2^η ομάδα**
- 3. Ο θεσμός της προίκας: 3^η ομάδα**
- 4. Στάσεις ζωής γυναικών απέναντι στις διακρίσεις εις βάρος τους (α): 4^η ομάδα**
- 5. Στάσεις ζωής γυναικών απέναντι στις διακρίσεις εις βάρος τους (β): 5^η ομάδα**
- 6. Ο έρωτας: 6^η ομάδα**

1. Οικογενειακές σχέσεις: 1^η ομάδα

Προτεινόμενα κείμενα:

Παραλογές: *Του νεκρού αδελφού, Της νύφης που κακοπάθησε*, ΚΝΛ Α΄ Λυκείου

Εργασίες:

α) Τα δημοτικά τραγούδια *Του νεκρού αδελφού* και *Της νύφης που κακοπάθησε* ανήκουν στο είδος των παραλογών. Αφού μελετήσετε στο βιβλίο σας τα χαρακτηριστικά των δημοτικών τραγουδιών γενικά και των παραλογών ειδικότερα, να εντοπίσετε ανάλογα γνωρίσματα στα συγκεκριμένα κείμενα.

β) Ποια η σχέση μητέρας και κόρης, όπως διαγράφεται σε καθένα από τα τραγούδια; Αναφερθείτε σε σχετικούς στίχους. Να λάβετε υπόψη σας το ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο της εποχής (οι παραλογές θεωρούνται το παλαιότερο στρώμα των δημοτικών τραγουδιών). Επίσης, να συγκρίνετε τη σχέση που περιγράφεται στα δύο τραγούδια με την αντίστοιχη στη σημερινή εποχή.

γ) Να συγκρίνετε τα δύο τραγούδια (ομοιότητες και διαφορές) ως προς το χωρισμό και το ξαναντάμωμα μάνας και κόρης.

δ) Σε καθένα από τα τραγούδια ποιο πρόσωπο σας προκαλεί τη μεγαλύτερη συμπάθεια και γιατί;

ε) Ας υποθέσουμε ότι είστε η Ελένη του δεύτερου τραγουδιού. Τι θα γράφατε στο ημερολόγιό σας στο τέλος μιας μέρας, κατά την περίοδο της ξενιτιάς και της κακοπάθειας;

2. Πατριαρχική οικογένεια: 2^η ομάδα

Προτεινόμενα κείμενα:

Παραλογή: *Του νεκρού αδελφού*, ΚΝΛ Α΄ Λυκείου

Εργασίες:

α) Το δημοτικό τραγούδι *Του νεκρού αδελφού* ανήκει στο είδος των παραλογών. Αφού μελετήσετε στο βιβλίο σας τα χαρακτηριστικά των δημοτικών τραγουδιών γενικά και των παραλογών ειδικότερα, να εντοπίσετε ανάλογα γνωρίσματα στο συγκεκριμένο κείμενο.

β) Ποια συμπεράσματα βγάζετε για τον τύπο οικογένειας που περιγράφεται στο τραγούδι; Να λάβετε υπόψη σας το ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο της εποχής (πριν από τον 9^ο αιώνα). Επίσης, να συγκρίνετε τον τύπο οικογένειας του τραγουδιού με τη σύγχρονη οικογένεια.

γ) Ποια η θέση της γυναίκας, όπως σκιαγραφείται στο τραγούδι, ως κόρης και ως μάνας;

Βιτσέντζου Κορνάρου, *Ερωτόκριτος* [Ήρθεν η ώρα κι ο καιρός], ΚΝΛ Α΄ Λυκείου

Εργασίες:

α) Σε ποια περίοδο της κρητικής λογοτεχνίας ανήκει ο *Ερωτόκριτος*; Ποια τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της περιόδου (να αποδοθούν συνοπτικά);

β) Ποιες απόψεις της εποχής για τη θέση της γυναίκας απηχούν τα λόγια της νένας;

γ) Σε ποια συμπεράσματα καταλήγετε σχετικά με τη βαρύτητα της άποψης του πατέρα, όσον αφορά στη ζωή της κόρης του, κατά την εποχή που πλαισιώνει το έργο;

δ) Περιγράψτε τη σχέση της Αρετούσας με τον πατέρα της, βασιζόμενοι στα λόγια της νένας, και συγκρίνετέ την με την αντίστοιχη σχέση στη σημερινή εποχή.

ε) Υποθέστε πως είστε η Αρετούσα, κλεισμένη στη φυλακή. Στο τέλος μιας μέρας, διατυπώστε τις σκέψεις που κάνετε στο ημερολόγιό σας.

3. Ο θεσμός της προίκας: 3^η ομάδα

Προτεινόμενα κείμενα:

Ανδρέα Λασκαράτου, *Τα μυστήρια της Κεφαλονιάς, «Η προίκα»*, ΚΝΛ Α΄ Λυκείου

Εργασίες:

α) Ο Λασκαράτος κινείται στο πνευματικό περιβάλλον της Επτανησιακής Σχολής, αλλά αποτελεί μια ιδιαίτερη παρουσία μέσα σε αυτήν. Αναφέρεται πως [...] *χρησιμοποίησε τη δηκτική και πνευματώδη σάτιρά του, για να διορθώσει την κοινωνία της εποχής του στηλιτεύοντας την ψευτιά, την υποκρισία, τη διαφθορά των ηθών και τις οπισθοδρομικές αντιλήψεις*. Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την παραπάνω κριτική και γιατί; Να αναφέρετε στοιχεία του κειμένου που συνηγορούν υπέρ της άποψής σας.

β) Πώς παρουσιάζει ο Λασκαράτος τη ζωή της γυναίκας στο πατρικό και στο συζυγικό σπίτι; Βρίσκει διαφορές;

γ) Ποιες οι συνέπειες του θεσμού της προίκας σύμφωνα με το Λασκαράτο; Ποια είναι η δική σας γνώμη;

Κωνσταντίνου Θεοτόκη, *Η τιμή και το χρήμα*, ΚΝΛ Β΄ Λυκείου

Εργασίες:

α) Η νουβέλα του Θεοτόκη ανήκει στη Νέα Αθηναϊκή Σχολή. Να αναφέρετε τα βασικά χαρακτηριστικά του ρεαλισμού και του νατουραλισμού και να τα αναγνωρίσετε στα αποσπάσματα του βιβλίου σας.

β) Ποια εικόνα σχηματίζετε για το ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο της εποχής από τα αποσπάσματα του βιβλίου σας; Συμβουλευτείτε και την άποψη της Ειρήνης Δεντρινού από το εισαγωγικό σημείωμα. Ποια η θέση της γυναίκας στο παραπάνω πλαίσιο;

γ) Ποιος ο ρόλος της προίκας στην πλοκή του έργου;

δ) Υποθέστε πως είστε η Ρήνη. Τι θα γράφατε στο ημερολόγιό σας στο τέλος εκείνης της μέρας που πήρατε την απόφαση να χωρίσετε με τον Αντρέα και να αγωνιστείτε μόνη για τη ζωή σας;

4. Στάσεις ζωής γυναικών απέναντι στις διακρίσεις εις βάρος τους (α): 4^η ομάδα

Προτεινόμενο κείμενο:

Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, *Η Φόνισσα*, ΚΝΛ Β΄ Λυκείου

Εργασίες:

α) Ο Παπαδιαμάντης έδωσε στη *Φόνισσα* τον υπότιτλο «κοινωνικόν μυθιστόρημα». Από τα αποσπάσματα του βιβλίου σας, ποια εικόνα σχηματίζετε για την κοινωνία στην οποία αναφέρεται ο συγγραφέας;

β) Η *Φόνισσα* θεωρείται «δυνατό ψυχογραφικό έργο». Να αναφερθείτε σε συγκεκριμένα χωρία του κειμένου στην οποία ψυχογραφείται η Φραγκογιαννού και με βάση αυτά: α) να σκιαγραφήσετε τον ψυχικό της κόσμο και β) να επιχειρήσετε να εξηγήσετε τους λόγους που την οδήγησαν στο έγκλημα.

γ) Πώς ερμηνεύετε το γεγονός ότι τα τελευταία λόγια της Φραγκογιαννούς αναφέρονται στην προίκα της;

δ) Πώς χαρακτηρίζετε και πώς ερμηνεύετε τη στάση-αντίδραση της ηρώιδας απέναντι στις επιταγές της κλειστής κοινωνίας στην οποία ζει, όσον αφορά στο γυναικείο φύλο;

ε) Ας υποθέσουμε ότι είστε ο αφηγητής του έργου. Να αποδώσετε το τελευταίο απόσπασμα του βιβλίου, με το οποίο τελειώνει και το έργο, και να προτείνετε μια άλλη λύση της ιστορίας. Στη συνέχεια, να αιτιολογήσετε την πρότασή σας με συντομία.

5. Στάσεις ζωής γυναικών απέναντι στις διακρίσεις εις βάρος τους (β): 5^η ομάδα

Προτεινόμενο κείμενο:

Κωνσταντίνου Θεοτόκη, *Η τιμή και το χρήμα*, ΚΝΛ Β΄ Λυκείου

Εργασίες:

α) Η νουβέλα του Θεοτόκη ανήκει στη Νέα Αθηναϊκή Σχολή. Να αναφέρετε τα βασικά χαρακτηριστικά του ρεαλισμού και του νατουραλισμού και να τα αναγνωρίσετε στα αποσπάσματα του βιβλίου σας.

β) Ποια εικόνα σχηματίζετε για το ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο της εποχής από τα αποσπάσματα του βιβλίου σας; Συμβουλευτείτε και την άποψη της Ειρήνης Δεντρινού από το εισαγωγικό σημείωμα. Ποια η θέση της γυναίκας στο παραπάνω πλαίσιο;

γ) Πώς ερμηνεύετε τα τελευταία λόγια του Αντρέα; Συσχετίστε τα λόγια αυτά με την αρχή του νατουραλισμού ότι οι εξωτερικές δυνάμεις, είτε φυσικές είτε κοινωνικές, περιορίζουν την ελευθερία των προσώπων και επηρεάζουν την ηθική τους συμπεριφορά.

δ) Ανάμεσα στην υπόληψη της τιμής και στην αξία του χρήματος βρίσκεται η αγάπη της Ρήνης. Πώς χαρακτηρίζετε και πώς ερμηνεύετε τη στάση της ηρώιδας, στο τέλος του έργου, να θυσιάσει την αγάπη της και να συγκρουστεί με τις αντιλήψεις της κοινωνίας στην οποία ζει, ακολουθώντας το δρόμο της χειραφέτησης; Να λάβετε υπόψη σας και την εποχή που διαδραματίζεται το έργο, σε συνδυασμό με τις επιδράσεις που είχε δεχτεί ο συγγραφέας από τις σοσιαλιστικές ιδέες.

ε) Υποθέστε ότι είστε ο αφηγητής του έργου. Να αφηγηθείτε το τελευταίο απόσπασμα από τη μεριά του αναγνώστη-εφήβου και να προτείνετε μια άλλη λύση της ιστορίας, η οποία όμως να δικαιολογεί τις σοσιαλιστικές αντιλήψεις του Θεοτόκη.

6. Ο έρωτας: 6^η ομάδα

Προτεινόμενα κείμενα:

Κωνσταντίνου Θεοτόκη, *Τα Σονέτα*

[Σονέττο 22]

Τόσες φορές ομπρός σου σαν καλάμι
Όλος τρέμω, κυρά, όταν σ' ανταμώνω,
Και τρέχει από το μάτι μου ποτάμι
Το δάκρυ αψύ μ' ένα σου βλέμμα μόνο.
Κι η ψυχή μου δεν ξέρει τί να κάμει
Τι τότες δεν γρικά κανέναν πόνο
Και δεν την φλέγει ο πόθος της να δράμει
Σιμά σου, αλλά με κάνει έτσι να λιώνω,
Γιατί από αγάπη ανέγνωρη, αχ! φοβάται
Η δόλια· σε χαρές δεν έχει μάθει
Και της ζωής τα περασμένα πάθη
Τες πίκρες, τους καημούς, κρυφοθυμάται·
Σαν στη λύρα αν σημάνει μια χορδή της
Κι άλλες βογγάνε, οι αρμονικές, μαζί της.

Εργασίες:

- α) Το ποίημα ανήκει στο είδος του σονέτου. Να αναζητήστε πληροφορίες για τα βασικά χαρακτηριστικά του είδους αυτού και να τα αναγνωρίσετε στο συγκεκριμένο ποίημα.
- β) Ποια η επίδραση του έρωτα στον ψυχικό κόσμο του ανθρώπου σύμφωνα με το ποίημα;
- γ) Τι είναι εκείνο που κάνει τον ερωτευμένο πρωταγωνιστή του ποιήματος να διστάζει να εκφράσει τα συναισθήματά του στην αγαπημένη του;

Μαρίας Πολυδούρη, «Κοντά σου», ΚΝΛ Β΄ Λυκείου

Εργασίες:

- α) Πώς αποδίδεται από την ποιήτρια η μεταμορφωτική δύναμη του έρωτα;
- β) Ποια η δική σας άποψη για τη δύναμη του έρωτα;
- γ) Λαμβάνοντας υπόψη ότι η εποχή του Μεσοπολέμου στην οποία ζει και δημιουργεί η Πολυδούρη είναι μια παραγμένη ιστορικά και κοινωνικά εποχή, όπου η περιρρέουσα ατμόσφαιρα αποπνέει απογοήτευση και αίσθημα αδιεξόδου, δώστε τη δική σας ερμηνεία για την επιλογή της ποιήτριας να εκφράσει μέσω της τέχνης της ένα ατομικό βίωμα.
- δ) Η Πολυδούρη κινείται στο κλίμα της ποιητικής γενιάς του '20. Ποια στοιχεία του ποιήματος το επιβεβαιώνουν;

Γ΄ Φάση: Μετά την ανάγνωση³

(Ενδεικτικός απαιτούμενος χρόνος: 5-6 διδακτικές ώρες)

Στόχοι:

- Διαμόρφωση άποψης και στάσης πάνω στο θέμα
- Έκφραση των τυχόν καλλιτεχνικών κλίσεων
- Ανάπτυξη συνθετικών ικανοτήτων

³ Σύμφωνα με τις προαναφερόμενες οδηγίες: [...] Στη φάση αυτή οι μαθητές παράγουν το δικό τους λόγο όχι πια γύρω από τα κείμενα, αλλά γύρω από το θέμα της διδακτικής ενότητας με την οποία ασχολήθηκαν. Ο σκοπός της φάσης αυτής είναι να διαπιστώσουν όλοι, διδάσκοντες και διδασκόμενοι, τι καινούριο έμαθαν, ποιες αντιλήψεις σχημάτισαν, ποια συναισθήματα ένιωσαν μέσα από τις αναγνώσεις και τις συζητήσεις τους. Η παραγωγή λόγου νοείται ως έκφραση προσωπικών αντιλήψεων και στάσεων που μπορεί να επιτευχθεί με γλωσσικές αλλά και μη γλωσσικές δραστηριότητες. Σ' αυτή τη φάση ζητείται από τους μαθητές να γράψουν, ατομικά ή ομαδικά, ένα κείμενο ανάλογο του είδους που διάβασαν, να κάνουν έρευνα και να γράψουν μια συνθετική εργασία. [...]

- Συνειδητοποίηση της σχέσης της λογοτεχνίας με τη ζωή του ανθρώπου διαχρονικά και επομένως της σημασίας της για την κατανόηση του κόσμου στον οποίο ζούμε και του εαυτού μας

Σύντομη περιγραφή: Οι μαθητές, ατομικά ή ομαδικά, επιλέγουν δραστηριότητες πιο «καλλιτεχνικές» (π.χ. διασκευή έργων ή συγγραφή δικών τους έργων) ή πιο «επιστημονικές» (π.χ. συγγραφή συνθετικών εργασιών), προκειμένου να εκφράσουν το δικό τους λόγο για το **θέμα** της διδακτικής ενότητας, και στη συνέχεια τις παρουσιάζουν στην τάξη.⁴

1^η ομάδα:

Από τα δημοτικά τραγούδια έως τη σύγχρονη λογοτεχνία το θέμα της αμοιβαίας αγάπης μητέρας-παιδιών καταλαμβάνει ξεχωριστή θέση. Εκτός από τον παράγοντα της μητρότητας, διερευνήστε και παρουσιάστε και άλλους παράγοντες που συνέβαλαν, κυρίως σε παλαιότερες περιόδους, στην ενδυνάμωση της σχέσης αυτής σε σύγκριση με την αντίστοιχη σχέση πατέρα-παιδιών, λαμβάνοντας υπόψη και τον τύπο οικογένειας που προβάλλεται στα κείμενα που σας δόθηκαν.

2^η ομάδα:

Με βάση τα κείμενα που σας δόθηκαν, ποια άποψη σχηματίσατε για τη δομή και τα χαρακτηριστικά της πατριαρχικής οικογένειας; Αξιοποιήστε και ειδικότερες γνώσεις για το θέμα, αναζητώντας τις σε βιβλία ή στο διαδίκτυο.

3^η ομάδα:

α) Ποια αντίληψη σχηματίσατε, με βάση τα δύο κείμενα, για το ρόλο της προίκας στη ζωή των γυναικών παρελθόντων καιρών; Αναζητήστε και ειδικότερες γνώσεις για το θεσμό της προίκας σε βιβλία ή στο διαδίκτυο. β) Στις μέρες μας το φαινόμενο της προίκας με την επίσημη μορφή του προικοσύμφωνου έχει καταργηθεί. Ωστόσο, μήπως έχει πάρει άλλη μορφή;

⁴ Ανεξάρτητα από το είδος της δραστηριότητας που θα επιλέξουν οι μαθητές (πιο «καλλιτεχνική» ή πιο «επιστημονική») μπορούν, αν υπάρχει τέτοια δυνατότητα, να την εμπλουτίσουν με σχετικό οπτικοακουστικό υλικό. Επίσης, η παρουσίαση των δραστηριοτήτων μπορεί να πλαισιωθεί από ανάλογο υλικό.

4^η ομάδα:

α) Ποια εικόνα σχηματίσατε για τη θέση της γυναίκας, με βάση το έργο του Παπαδιαμάντη, στη συγκεκριμένη εποχή και κοινωνία; β) Ποιες σκέψεις σας προκαλεί η αντίληψη που διαγράφεται στο έργο περί αναπότρεπτης μοίρας του γυναικείου φύλου;

5^η ομάδα:

Να εκφράσετε τις απόψεις σας, με αφετηρία τη στάση ζωής της Ρήνης, σχετικά με τους παράγοντες που συνέβαλαν στη χειραφέτηση του γυναικείου φύλου στο πέρασμα από τον 19ο στον 20ό αιώνα, χωρίς να παραβλέψετε και τον παράγοντα της προσωπικότητας. Αξιοποιήστε ειδικότερες γνώσεις για το θέμα, αναζητώντας τες σε βιβλία ή στο διαδίκτυο.

6^η ομάδα:

Να αναζητήσετε πέντε (5) τουλάχιστον πεζά αποσπάσματα ή ποιήματα με θέμα τον έρωτα και να τα παρουσιάσετε στην τάξη, επικεντρώνοντας στον τρόπο ανάδειξης του θέματος από τους δημιουργούς τους. Αν είναι δυνατόν, επιχειρήστε και οι ίδιοι τη συγγραφή τέτοιων κειμένων και παρουσιάστε τα με τον παραπάνω τρόπο.